

Czym są miejsca święte w romantycznej pielgrzymce Mickiewicza i Norwida?

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Prezentacja TED](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Adam Mickiewicz, *Ajudah*, [w:] tegoż, *Wiersze*, t. 1, oprac. Cz. Zgorzelski, Warszawa 1982, s. 226.
- Źródło: Cyprian Kamil Norwid, *Pielgrzym*, [w:] *Wybór poezji*, red. K. Poklewska, wybór B. Stelmaszczyk-Świątek, Łódź 1988, s. 161.
- Źródło: Stefan Sawicki, *Norwida walka z formą*, 1986, s. 66.
- Źródło: Adam Mickiewicz, *Pielgrzym*, [w:] tegoż, *Wiersze*, t. 1, oprac. Cz. Zgorzelski, Warszawa 1982, s. 222.
- Źródło: Robert Tekieli, *Ojczyzna*.

Czym są miejsca święte w romantycznej pielgrzymce Mickiewicza i Norwida?

Józef Marszewski, *Łodzie rybackie na Morzu Śródziemnym*, 1869

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Zarówno Mickiewicz, jak i Norwid mogliby powiedzieć o swoim życiu, że było ono tułaczką. Pielgrzymowali do różnych miejsc, ale u celu podróży nie czekało na nich święte przeżycie, lecz pełna upokorzeń poniewierka. Do jakiego miejsca przeznaczenia zmierzali wykreowani przez obu poetów bohaterowie? Co pragnęli ujrzeć u kresu swojej drogi? Za czym tęsknili? Nie bez powodu wiersze obu poetów – zarówno Mickiewicza, jak i Norwida – noszą wymowny tytuł *Pielgrzym*. Znajdziemy w nich odpowiedź na postawione tu pytania, a może nawet skłonią do refleksji nad dolą uchodźcy: człowieka pozbawionego ojczyzny.

Twoje cele

- Dostrzeżesz różnicę pomiędzy zwykłym zwiedzaniem a wędrówką romantycznych pielgrzymów.
- Przeanalizujesz wiersze poetów, opisując kreację bohatera – pielgrzyma.
- Przećwiczysz wyszukiwanie środków poetyckich i ich funkcji w wierszach.

Przeczytaj

Mickiewicz – pielgrzym

Adam Mickiewicz, oskarżony o udział w tajnym stowarzyszeniu filomackim, w 1824 roku został zesłany poza granice Litwy, skąd miał już nie powrócić do ojczyzny. Podczas podróży po Rosji do Odessy i na Krym doświadczył wielu estetycznych przeżyć związanych z miejscami, które zrobiły na nim ogromne wrażenie. Jego podróż, nazwana pielgrzymowaniem, miała charakter **inicjacyjny**. Poeta pozostawił po niej cykl osiemnastu utworów zwanych *Sonetami krymskimi*. W wierszu *Pielgrzym* poeta powraca do przewijającej się przez cały cykl utworów tęsknoty za utraconą „krajem lat dziecińczych”.

Józef Marszewski, *Widok z okolic Wilna*, 1872

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

((Adam Mickiewicz

Pielgrzym

U stóp moich kraina dostatków i **krasy**,
Nad głową niebo jasne, **obok piękne lice**;
Dlaczegoż stąd ucieka serce w okolice
Dalekie i — niestety! jeszcze dalsze czasy?

Litwo! piał mi wdzięczniej tve szumiące lasy,
Niż słowiki [Bajdaru](#), [Salhiry](#) dziewice;
I weselszy deptałem twoje [trzęsawice](#),
Niż rubinowe morwy, złote ananasy.

Tak daleki, tak różna wabi mię [ponęta](#);
Dlaczegoż roztargniony wzdycham bez ustanku
Do tej, którą kochałem w dni moich poranku?

Ona w [lubej dziedzinie](#), która mi odjęta,
Gdzie jej wszystko o wiernym powiada kochanku,
Depcąc świeże me ślady czyż o mnie pamięta?

Źródło: Adam Mickiewicz, *Pielgrzym*, [w:] tegoż, *Wiersze*, t. 1, oprac. Cz. Zgorzelski, Warszawa 1982, s. 222.

Paryskie losy Norwida

Wiersz Cypriana Kamila Norwida *Pielgrzym* pochodzi z tomiku *Vade-mecum*, powstałego w latach 1858–1866. Poeta powrócił wówczas do Paryża po długiej tułaczce w Ameryce (potem w Londynie), lecz nie otrzymał ani wsparcia materialnego, ani mentalnego – ze strony środowisk twórczych. Popadł w nędzę, a ze względu na postępującą gruźlicę twórca, pomimo dużego zainteresowania sprawami Polski, nie wziął udziału w powstaniu styczniowym. Niestety nigdy nie było mu dane powrócić do ojczyzny. Zmarł w Domu św. Kazimierza na przedmieściu Ivry na peryferiach Paryża.

Hans Andersen Brendekilde, *Żyd tułacz*, 1889–1890

((Cyprian Kamil Norwid

Pielgrzym

1

Nad stanami jest s t a n ó w - s t a n.
Jako wieża nad płaskie domy
Stercząca, w chmury...

2

Wy myślicie, że i ja nie Pan,
Dlatego że **dom mój ruchomy**
Z wielbłądziej skóry...

3

Przecież ja — aż w nieba **lonie** trwam,
Gdy ono duszę mą porywa,
Jak piramidę!

4

Przecież i ja — ziemi tyle mam,
Ile jej stopa ma pokrywa,
Dopokąd idę!...

Źródło: Cyprian Kamil Norwid, *Pielgrzym*, [w:] *Wybór poezji*, red. K. Poklewska, wybór B. Stelmaszczyk-Świątek, Łódź 1988, s. 161.

Choć oba utwory powstały w odmiennych okolicznościach, innych przestrzeniach geograficznych, wreszcie w różnym czasie – sonet Mickiewicza bowiem w okresie tzw. przełomu romantycznego, kiedy tendencje epoki dopiero się formowały, zaś utwór Norwida już u jej schyłku – to można dostrzec w nich elementy ujawniające wspólnotę romantycznego doświadczenia wygnania. Uderza przede wszystkim przedstawienie obu podmiotów lirycznych w drodze, w ruchu. Poruszony zostaje również problem posiadania; wydaje się, że w obu utworach kwestie materialne nie mają znaczenia, Mickiewiczowski podmiot bowiem, choć egotyczne dobra spoczywają „u jego stóp”, tęskni za utraconą ojczyzną; Norwidowski zaś nie potrzebuje niczego, ziemi ma tyle, „ile jej stopa pokrywa”, gdy pokonuje drogę.

Słownik

orientalizm

(z łac. *orientalis* – wschodni) – to, co wschodnie, charakterystyczne dla ludzi Wschodu, ich kultury i obyczajów; charakter orientalny, cecha orientalna lub wyraz, zwrot, konstrukcja składniowa przejęte z języków orientalnych lub na nich wzorowane

pielgrzym

(łac. *peregrinus*) – w pierwotnym znaczeniu: człowiek odbywający wędrowkę do miejsca kultu, biorący udział w pielgrzymce; pątnik

peregrynacja

(łac. *peregrinatio*) – dłuższa podróż, wędrowka; pielgrzymka

podróż inicjacyjna

(łac. *initiatio* – wtajemniczenie) – podróż w nieznane, odległa lub wewnętrzna. Ma na celu nie tylko zwiedzanie i poznawanie świata i ludzi, ale również odkrywanie siebie, doświadczanie uczuć, emocji, pokonywanie etapów w samorozwoju

sonet

(łac. *sonare* – wydawanie dźwięku, brzmienie, dźwięczenie) gatunek liryczny, który zrodził się we Włoszech ok. XIII wieku, o tematyce salonowo – erotycznej (Petrarka) lub refleksyjno – filozoficznej (Sęp Szarzyński). Kompozycja stroficzna sonetu składa się z 14 wersów podzielonych na zwrotki (4-4-3-3 lub 4-4-4-2). Dwie zwrotki czterowersowe, mają charakter opisowy oraz dwie trzywersowe o charakterze refleksyjnym. W zależności od układu rymów wyróżnia się sonet włoski (abba abba cdd cdc lub cdc dcd) i francuski (abba abba cdc dee). Kunsztowna kompozycja sonetów wiąże się z wykorzystaniem środków stylistycznych: wymyślnych powtórzeń, gradacji, paralelizmów, metafor

Prezentacja TED

Polecenie 1

Na podstawie wykładu Katarzyny Długołęckiej zdefiniuj, kim jest pielgrzym w rozumieniu Adama Mickiewicza i Cypriana Norwida.

Polecenie 2

Odpowiedz na pytanie, czym różniła się zwykła podróż od wędrówki pielgrzyma-romantyka? Podaj przykłady z wierszy.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DKehDRZgL>

Wiersz, który przytacza autorka wykładu:

((Adam Mickiewicz

Ajudah

Lubię poglądać wsparty na Judahu skale,
Jak spienione bałwany, to w czarne szeregi
Ścisnąwszy się, buchają, to jak srebrne śniegi
W milionowych tęczach kołują wspaniale.

Trącą się o mieliznę, rozbijają na fale,
Jak wojsko wielorybów, zalegając brzegi,
Zdobędą ląd w tryumfie, i na powrót zbiegi,
Mieczą za sobą muszle, perły i korale.

Podobnie na twe serce, o poeto młody!
Namiętność często groźne wzburza niepogody;
Lecz gdy podniesiesz bardon, ona bez twej szkody

Ucieka w zapomnienia pogrążyć się toni,
I nieśmiertelne pieśni za sobą uroni,
Z których wieki uplotą ozdobę twych skroni.

Źródło: Adam Mickiewicz, *Ajudah*, [w:] tegoż, *Wiersze*, t. 1, oprac. Cz. Zgorzelski, Warszawa 1982, s. 226.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Na podstawie wysłuchanego wykładu dopisz jak najwięcej synonimów do wyrazu „pielgrzym”.

Ćwiczenie 2

Wybierz właściwe odpowiedzi. Sonet Mickiewicza *Pielgrzym* odnosi się do:

☐ Polski

☐ Litwy

☐ spuścizny

☐ miłości

☐ kochanki

☐ dziedzictwa

☐ tęsknoty

Ćwiczenie 3

Do wypisanych pytań retorycznych z sonetu Mickiewicza *Pielgrzym* dopisz w tabeli emocje i obawy wyrażane w nich przez podmiot liryczny.

Pytania retoryczne	Emocje i obawy podmiotu lirycznego
„Dlaczegoż stąd ucieka serce w okolice Dalekie i – niestety! jeszcze dalsze czasy?”	
„Dlaczegoż roztargniony wzdycham bez ustanku Do tej, którą kochałem w dni moich poranku?”	
„Gdzie jej wszystko o wiernym powiada kochanku, Depcąc świeże me ślady czyż o mnie pamięta?”	

Ćwiczenie 4

W podanej strofie zaznacz apostrofę (na zielono), epitet (na niebiesko), orientalizm (na czerwono).

Odpowiedz, jaką funkcję pełnią podane środki poetyckie.

☐ apostrofa

☐ epitet

☐ orientalizm

Litwo! piały mi wdzięczniej tve szumiące lasy,
Niż słowiki Bajdaru, Salhiry dziewice;
I weselszy deptałem twoje trzęsawice,
Niż rubinowe morwy, złote ananasy.

Ćwiczenie 5

Zaznacz, w jakiej sytuacji lirycznej jest tytułowy pielgrzym w sonecie Mickiewicza. Bohater pielgrzymuje, ponieważ:

- ☐ dąży do miejsca świętego tak jak muzułmanie lub chrześcijanie
- ☐ męczy go nostalgia za utraconą arkadią, która kojarzy mu się z miejscem młodości i przeżytym uczuciem
- ☐ zwiedza miejsca zachwycające orientalnymi zabytkami i egzotyczną naturą
- ☐ tworzy wyobrażone krajobrazy i niezwykle wizje, aby zapomnieć o dręczącej go pustce
- ☐ ucieka od problemów życia codziennego, napawając się niezwykłymi doświadczeniami w podróży

Ćwiczenie 6

Zapoznaj się z wierszem Norwida *Pielgrzym* i porównaj go z sonetem Mickiewicza, wskazując elementy poetyki obu wierszy. Odpowiedzi zamieść w tabeli.

Elementy poetyki	<i>Pielgrzym</i> Adama Mickiewicza	<i>Pielgrzym</i> Cypriana Kamila Norwida
podmiot liryczny		„ja” liryczne
typ liryki	liryka bezpośrednia	
opis liryki		liryka osobista
sytuacja liryczna	nostalgia za krainą lat młodości, Litwą i pozostawionej w kochanej osoby	
kreacja podmiotu lirycznego		człowiek upokorzony z powodu bezdomności – braku ojczyzny
środki poetyckie	apostrofa, epitety, orientalizmy	
budowa wiersza	sonet (regularny wiersz o określonej budowie)	

Ćwiczenie 7

Wypisz trzy słowa–klucze z wiersza Cypriana Kamila Norwida *Pielgrzym*. Odpowiedz na pytania: Jak je rozumiesz? Jakie budzą skojarzenia? Z jakimi wartościami są powiązane?

Przeczytaj fragment analizy wiersza Cypriana Kamila Norwida. Na jej podstawie zapisz, jak poeta rozumie słowo *pielgrzym* – kim on jest w sensie dosłownym, jak również w kontekście uniwersalnych rozważań nad egzystencją, naturą i losem człowieka.

((Stefan Sawicki

Norwida walka z formą

„Stanów-stan” rozumie Gomulicki jako „stan natchnionego poety”. Wydaje się przecież, że stanem tym jest ludzkie pielgrzymowanie. W tym wszyscy jesteśmy równi. Pielgrzymowanie jest przeciwieństwem stabilizacji, posiadania. Pielgrzym, *homo viator*, bez stałego domu („dom mój ruchomy”), zawsze „w drodze”. Bez własnej ziemi - ironią dźwięczy zwrotka ostatnia. To go wynosi „ponad”. Ponad tych wszystkich, którzy się ze swym stanem pielgrzymim nie chcą pogodzić, krępowani więzami posiadania. A łono nieba, dobrze znane z Biblii, droższe od łona matki, porywające ku sobie duszę pielgrzyma, jest celem wędrówki. „Stanów-stan” poprzez obraz wieży „sterczącej w chmury” jest skierowany ku górze. Pielgrzym – poprzedzony motywem pielgrzymowania we wcześniejszych wierszach poety – jest utworem o pielgrzymim przeznaczeniu człowieka, o jego pielgrzymowaniu ku niebu, o „przestrzeni drogi”. Jest również pośrednią oceną tego, co uznawali za wartość Norwidowi współcześni.

Źródło: Stefan Sawicki, *Norwida walka z formą*, 1986, s. 66.

Praca domowa

Dokonaj analizy porównawczej liczącej ok. 2000 znaków wierszy Mickiewicza i Norwida zatytułowanych *Pielgrzym* i odpowiedz na pytanie zawarte w temacie: Czym są miejsca

| święte w romantycznej pielgrzymce Mickiewicza i Norwida?

Dla nauczyciela

Autor: Maria Gniłka-Somerlik

Przedmiot: Język polski

Temat: Czym są miejsca święte w romantycznej pielgrzymce Mickiewicza i Norwida?

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;

13) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;

10) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów;

11) stosuje zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu; potrafi weryfikować własne decyzje poprawnościowe;

12) wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym, dokonuje korekty tekstu własnego, stosuje kryteria poprawności językowej.

IV. Samokształcenie.

6. wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedzi;

9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach: esej, interpretacja porównawcza, reportaż, felieton.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- dostrzeże różnicę pomiędzy zwykłym zwiedzaniem a wędrówką romantycznych pielgrzymów;

- przeanalizuje wiersze poetów, opisując kreację bohatera – pielgrzyma;
- poćwiczysz wyszukiwanie środków poetyckich i ich funkcji w wierszach.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Na kilka tygodni przed lekcją nauczyciel dzieli uczniów na dwie grupy. Zadaniem uczniów jest przygotowanie słuchowiska na podstawie wierszy Cypriana Kamila Norwida *Pielgrzym* oraz Adama Mickiewicza *Pielgrzym*. Słuchowisko powinno mieć formę kilkuminutowego nagrania (forma pliku uzgodniona uprzednio z nauczycielem). Podstawową treścią nagrania powinna być deklamacja wierszy. Uczniowie mogą wykorzystać dźwięki tła interpretujące i uzupełniające treść wierszy. Nauczyciel bierze pod uwagę przede wszystkim kreatywność, nie możliwości techniczne.

Faza wprowadzająca:

1. W fazie wprowadzającej nauczyciel podkreśla znaczenie utworów Cypriana Kamila Norwida i Adama Mickiewicza. Pomocne w tym zakresie może być „Wprowadzenie”. Nauczyciel podaje cele lekcji a jej temat zapisuje na tablicy.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel poleca uczniom zapoznanie się z treścią multimediu. Wszyscy uczniowie na podstawie wykładu Katarzyny Długoleckiej definiują, kim jest pielgrzym w rozumieniu Adama Mickiewicza i Cypriana Norwida. Wyjaśniają również, czym różniła się zwykła podróż od wędrówki pielgrzyma–romantyka. Następnie uczniowie pogłębiają swoją wiedzę zapoznając się z treścią sekcji „Przeczytaj”.
2. Grupy uczniów prezentują swoje słuchowiska. Cały zespół klasowy ocenia, czy udało się oddać nastrój treści wierszy.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie indywidualnie wykonują wybrane przez nauczyciela ćwiczenia z sekcji „Sprawdź się”. Starają się to zrobić w jak najkrótszym czasie, ale dbając o precyzję odpowiedzi. Nauczyciel, po upływie wyznaczonego czasu, poleca wybranym uczniom, by przedstawili swoje odpowiedzi. Ocenia ich pracę.

Praca domowa:

1. Praca domowa z e-materiału: Dokonaj analizy porównawczej wierszy Mickiewicza i Norwida zatytułowanych *Pielgrzym* i odpowiedz na pytanie zawarte w temacie: Czym są miejsca święte w romantycznej pielgrzymce Mickiewicza i Norwida?

Materiały pomocnicze:

- Przybylski Ryszard, Witkowska Alina, *Romantyzm*, Warszawa 2002.
- Stanisław Falkowski, *Gladiator prawdy. Norwid – poeta naszych czasów*, Tychy 2018.

Wskazówki metodyczne

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Prezentacja TED” do podsumowania lekcji.